The Byelorussian Times

ЧАС

Двумоўны беларускі часапіс у З.Ш.А.

No.14, Vol.3, March 1978 9-06 Parsons Blvd., Flushing, N.Y. 11357 Price $1.00

The Proclamation of Byelorussian Independence 1918 - 1978

"Go and fight with your people for human and national rights, for your faith, for your native land."
— Kastus Kalinouski
Letter from under the gallows,
Vilna Prison, January 1864

This year marks the 60th Anniversary of the Declaration of Byelorussian Independence. The Act of 25th March, 1918, promulgated in Miensk by the Council *(Rada)* of the Byelorussian Democratic Republic, reasserted the people's right to nationhood, and marked the re-emergence of Byelorussia as a nation resolved to assert its political, economic and cultural integrity, free from any alien control. The aspirations of Kastus Kalinouski for the people of Byelorussia found fulfilment in the Constitutional Acts and decrees of social reform promulgated by the National Rada. The Proclamation also expressed the hope that 'all freedom-loving peoples will assist the Byelorussian people to achieve fully their political and national ideals.'

Soviet and Polish intervention swiftly overcame the new-born republic and forced its government into exile in April 1919. From Lithuania, and later from Prague and the West, the *Rada* addressed protests and appeals to the Peace Conferences, the League of Nations, the United Nations and individual national governments.

Those concerned in the struggle — the literary critic Anton Luckievic (1884–1946), the historians Vaclau Lastouski (1883–1938) and Professor Dounar Zapolski (1867–1934), the soldier and pedagogue Colonel Kastus Jezavitau (1894–1945) and the poet Ales Harun (1887-1920) to mention but a few, represented some of the best elements of the Byelorussian cultural renaissance. When insurrection failed, and the country was partitioned between the Soviet Union and Poland, they turned to culture and schools as a means to strengthen national feeling. In time the victims of Versailles and Riga became also the victims of Yalta: tens of thousands of patriots and freedom fighters were shot or deported to Siberia for resisting Soviet domination.

Many other colonial nations with lesser claims to historical and cultural identity have gained international recognition and support, and their representatives in exile are consulted and treated with deference. It is the misfortune of the Byelorussian people since 1796 to have been the European colony of a powerful super-state — Imperial Russia. Even today, though outwardly participating as a sovereign international entity in the United Nations since 1946, the Byelorussian Soviet Socialist Republic is neither genuinely independent, nor does it enjoy 'majority rule'. The country is governed from Moscow. Discriminatory laws operate in favor of Russian colonists and political elitists. Byelorussian dissidents, writers and believers — whether Christian, Jewish or Moslem — are subjected to censorship and repression. The history of the nation is distorted in alien schools, and a foreign language is gradually being imposed on a reluctant and seemingly defenceless populace. Serious cultural exchanges between Byelorussia and the Western and Afro-Asian worlds are virtually non-existent.

Yet the national movement still flourishes within Byelorussia, as recently arrived Soviet dissidents report. In the Free World the *Rada* in exile, led by its successive Presidents Piotr Kreceuski (1879–1928), Vasil Zacharka (1871–1943), Mikola Abramcyk (1902–1970) and Dr. Vincent Zuk-Hryskievich, endeavors to win support for Byelorussia in her struggle for independence and majority rule. That movement continues to grow despite the repressions of Kremlin. It is the sovereign right of the Byelorussian people to demand from all democratic nations the same recognition and support as are rightly bestowed upon African colonial nations, such as Zimbabwe and Nimbia.

Leaders of the Free World such as David Lloyd-George, the late American Vice-President Hubert Humphrey, Pope Paul VI, as well as numerous senators and politicians in the United States and elsewhere, have expressed their sympathy for the aspirations of the Byelorussian people. Those aspitations were admirably voiced by the distinguished Byelorussian historian M. Dounar-Zapolski, writing in 1919:

"A people which, over many centuries in extremely unfavorable circumstances, in a popular struggle against oppression with the Government of the most powerful nation in the world, has never lost the ideal of its national independence — which has a literature and a civilization acquired over the centuries, and which possesses an ethnographic and linquistic individuality — has every right to exist as an independent nation.

"A people which has a historical vitality is ready to fight for its rights... for as long as those national rights and claims shall remain unsatisfied, in order to secure its entitlement to exist as a nation."

—Association of Byelorussians in Great Britain

PIOTR KRECEUSKI (1879–1928). President of the RADA of the Byelorussian National Republic.

KING VITAUT OF LITVA

NOTE: In this article the names Byelorussia and Litva are used interchangeably. Litva is the older historical name of Byelorussia.

King Vitaut of Litva was born in 1344 in Troki. He is noted for his succes in centralizing and expanding Litva by various means, including annexation of smaller neighboring duchies. Upon the annexation of a territory, Vitaut always appointed a strong and able administrator to govern the region. During his lifetime Vitaut greatly expanded his realm and Litva's frontiers extended from the Baltic Sea to the Black Sea.

Teodor Narbutt, a noted 19th century Litvanian (Byelorussian) historian described Vitaut as a "Genius representing the fame, the greatness and the power of his fatherland, Litva." (Teodor Narbutt, HISTORY OF THE LITVANIAN NATION, Vol.6, p.553). During Vitaut's reign Litva attained the pinnacle of her greatness.

LITVA AND ZHAMOYC(SAMOGITIA)

Relations between Litva and Zhamoyc (Samogitia in Latin — the present-day Lithuania) were rarely on good or friendly terms even though Zhamoyc most of the time was part of Litva. It is true that the Samogitians served Vitaut's father, King Keistut, but they did so only formally and "without heart." If they truly had served him, then Jahajla would not have been able to so easily defeat his uncle Keistut.

The Samogitians disliked Vitaut immensely. They openly criticized Vitaut's authority, saying: "We would rather belong to the Teutonic Order than suffer such humiliating subjugation." (Teodor Narbutt, HISTORY OF THE LITVANIAN NATION, Vol.6, p.2). This was one of the reasons why King Vitaut twice gave Zhamoyc to the Teutonic Order — once in 1384 and again in 1389.

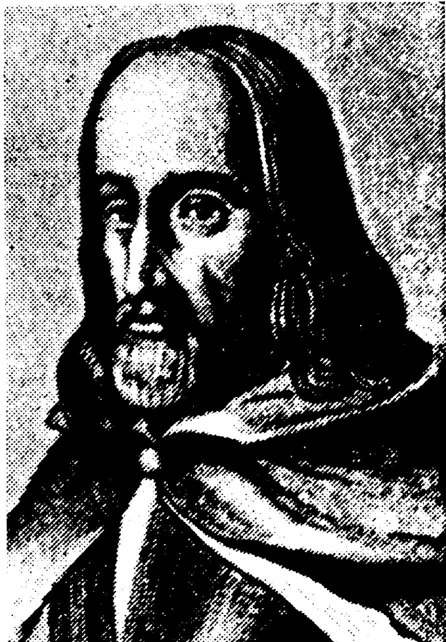
VITAUT AND LITVA'S ECONOMY

In order to revitalize the Litvanian economy, Vitaut energetically pursued economic policies which improved conditions for commerce, trade and agriculture.

Vitaut began with agrarian reforms. To further improve conditions and raise the living standards of his people, he created a strong class of

continued on page 2

KING VITAUT OF LITVA

King VITAUT of Litva

continued from page 1

"free peasants" or "free farmers". He strengthened the urban class by bestowing the "Magdeburg Rule" (limited self-government) upon the larger cities.

As agricultural productivity increased and craftsmen increased production, Vitaut undertook the task of improving transportation in Litva. Old roads were repaired and new ones were built. Similarly, new bridges were erected and the old ones repaired. Open drainage canals were dug alongside the major roads. Navigable rivers were dredged and, where needed, river beds were deepened. Various port facilities and warehouses were constructed, including two seawater ports at Polongen on the Baltic Sea and Katchubej (present-day Odessa) on the Black Sea. At Katchubej Vitaut maintained a strong and well armed garrison.

Vitaut was a strong proponent of international trade, and traded with all of Litva's neighbors except the Teutonic Order which demanded unduly high tariffs.

VITAUT'S MILITARY CAMPAIGNS

King Vitaut spent most of his life in military conflict of one type or another with Litva's neighbors: the Teutonic Knights, the Germans, the Tartars and the Moscovites. Toward the end of his life, in 1429 and 1430, Vitaut tried to sever Litva's alliance with Poland, but never realized that goal due to his illness.

In 1404 Vitaut annexed Smalensk to Litva. He conducted many campaigns against Moscow and the Teutonic Order. Twice he had totally defeated the Moscovite army and twice he had occupied the city of Moscow.

In 1410 King Vitaut engaged the Teutonic Knights at the battle of Grenwald. The hotly contested battle was finally decided in favor of Litva and Poland when Vitaut brought in strong reserves consisting of his legions from Smalensk.

Vitaut did, however, suffer defeat in a battle fought by the River Vorskla against the Tartar Khan Temir-Kultuy in 1399. At that time Vitaut's allies in that conflict were several German units and Khan Tautamyshay's forces. Vitaut, however, did not know that Khan Temir-Kultuy had concealed large reserves which in the end determined the outcome of the battle.

The Russian historian, Soloviev, describes the battle at Vorskla (Soloviev, RUSSIAN HISTORY, Vol.4, p.1033). He notes that Khan Temir-Kultuy at first did not wish a war with Vitaut, but later accepted Vitaut's challenge because Vitaut's peace terms were extremely harsh. When Khan Temir-Kultuy asked Vitaut why he wanted a war, Vitaut replied: "God has vanquished all lands for me to rule. Give me your allegiance, by my son and I will be your father. Pay me homage and taxes every year. If you do not do this, you will be my slave." In addition, Vitaut demanded from the Khan that all Tartar coins bear the name of the Litvanian King Vitaut.

RELIGIOUS AFFAIRS

During Vitaut's reign all religions and beliefs were tolerated and protected in Litva. When the Litvanian (Byelorussian) Autocephalic Orthodox Church was threatened by domination from Moscow, King Vitaut was instrumental in convening the Great Sobor of 1415 in Navahradak which in spite of opposition from Constantinople, elected Ryhor Tsamblak as the Litvanian Metropolitan.

King Vitaut died in 1430 at the age of 86. He is burried in Vilna's Cathedral.

— T. Buldyk

PRAYER FOR BYELORUSSIA IN THE U.S. CONGRESS

Reverend Russell Wojtenko, his wife (right) and Congresswoman Millicent Fenwick (left) meet with the Speaker of the House of Representatives on the day of the prayer for Byelorussia.

On March 21, 1978, the Reverend Russell Wojtenko of the Byelorussian Autocephalic Orthodox Church, St. Cyril's of Turau Cathedral in Brooklyn, N.Y., offered the following prayer in in the U.S. House of Representatives:

In the name of the Father, and the Son, and the Holy Spirit. Amen.

Almighty Father, Thou art our Creator, Teacher, and Judge. Free us of all human weakness and guide us in every step of our life on a rightful path.

Eternal God, bless this House of Representatives of the United States of America. Strengthen the minds of its Members with wisdom, fortify their hearts with love, and their deeds with courage and justice.

Merciful God, we pray to Thee on this 60th anniversary of the Proclamation of Independence of Byelorussia, have mercy upon the Byelorussian people. Strengthen their faith in Thy infinite goodness, support them in their sufferings, and restore their freedom.

O God, accept this humble prayer, bless the United States of America, bless Byelorussia and her oppressed people. Amen.

Reverend Wojtenko was invited to deliver the opening prayer in the House of Representatives by Congresswoman Millicent Fenwick of New Jersey on the 60th anniversary of the Proclamation of Byelorussian Independence.

Following the prayer, Representative Fenwick addressed the House. After first honoring Rev. Wojtenko, she spoke of the Proclamation of Byelorussian Independence on March 25, 1918, saying: 'We stand by this religious and hopeful people, trusting in Almighty God, and hoping that in the future Byelorussia may be restored to its original state.'

Russians speak against empire

On December 18, 1977, a conference sponsored by the Board of Directors of the Americans to Free Captive Nations took place in the New York City. Two representatives of the newest Russian political emigration, Igor Sinjavin and Peter Boldyrev, presented their views on the problems of nationalities in the USSR and their possible solutions.

The conference continued the debate which began at a meeting of June 12, 1977. The aim of the conference was to establish a communication between spokesmen of the non-Russian nations and the representatives of political trends among the Russian people favoring complete national independence for non-Russian nations of the USSR, as well as for Russia itself.

Below are presented some excerpts from the conference:

Text of the speech by Igor Sinjavin:

'Russian Problems' which was presented by me on June 12, 1977, at a meeting of the organization, Americans to Free Captive Nations, Inc., (ATFCN) was published by emigre newspapers in Ukrainian, Byelorussian and English in the USA, Australia, Germany, France, and Canada.

I am sure that it is not any properly literary merits or theoretical discoveries that have called forth such an interest towards its text. This attention is due to the fact that the non-Russian part of the emigration from the Soviet Union happens to meet only very infrequently with the Russian attitude towards the nationalities problem which coincides with their own views.

Today we shall continue the dialogue then started. We shall formulate our position more clearly and shall answer questions touched upon in the newspapers that discussed the 'Platform.'

1). The primary goal

What is it that must be primary and determinant: the national aspect or the ideological one, the struggle for independence or for liberation from Communist dictatorship, the struggle for power or for the content of power? It may seem that for all the nationalities, with the exception of the Russians, the simplest solution would be the following: 'Let us first unite our forces for the struggle for independence, and then in our own states let us each decide ourselves under what flag we shall live.'

If each Republic of the USSR obtained its independence at the waving of a magic wand, perhaps one would not have any doubts as to the choice. Although even in such a wonderful case, the regime of one's own national Communists may prove to be no less oppressive than that of the Soviet Polibureau.

As we do not possess a magic wand, one has to reckon with a not unimportant factor: the interests of the Russian people. And the main problem for Russians today is liberation from the Communist one-party usurpation.

However, for the struggle against the usurpers to be successful, all the opposition forces must be united. If solution of the nationalities' problem is relegated to the future, the nationalities will find themselves left out. But they are one of the decisive forces in the struggle against the Soviet regime. Moreover, the idea of formation of national states is not a tactic but a constructive idea capable of countering the anti-national Marxist ideology.

And just as it is necessary for the Russians to recognize that it is impossible to save themselves from their main misfortune without a cardinal solution of the nationalities' problem, it is just as necessary for the non-Russian nations to realize that without cooperation with the Russians their aim will be relegated to a distant future, or will simply become impossible to attain, because otherwise the former and the latter will have to fight on two fronts.

Hence the only way out: cooperation is indispensable. It is possible, however, only on the basis of an inseperable merger of the struggle for state independence and of the struggle for liberation from the Bolshevist usurpers.

2). Russification or Sovietization?

In a multinational state there is a natural need for a single state language. However, this necessity is realized in the Soviet Union through the supression of national cultures, including the Russian culture. National peculiarities are being wiped out, the spirit of each culture is being destroyed, includong that of the Russian culture.

The central authorities are implementing not Russification but Sovietization of all the nationalities. And the Russian people suffer from the supression of their culture, from the destruction of their traditions no less than other nations of the Soviet Union. Sovietization is carried out in Russian, but not because of the love for it on the part of those who are carrying it out, but owing to utilitarian considerations. Only an external distorted shell remains from the Russian language. The language is being transformed into a Party 'duck language.' In the Soviet Union, an attempt is made not to make Russians out of Armenians, Byelorussians, Georgians, Latvians, but a 'new type of man' — 'a Soviet man.' A Soviet 'culture' is coming into being. This danger is real, it is deadly for all nations, including the Russian nation.

For the genuine Russian culture to exist and flourish, it is enough that it is based on the Russian people proper. Artificial and forcible involvement of people of foreign stock in it turns Russian culture into a bureaucratic and Party culture

continued on page 3

The Byelorussian Times
ЧАС Двумоўны беларускі часапіс у З.Ш.А.
9–06 Parsons Blvd.
Flushing, N.Y. 11357
U.S.A.
A Byelorussian Newspaper
Published bimonthly in January, March, May, July, September and November.
Dr. Roger Horoshko, Publisher
Publication Number 345170
Subscription $5 per year
Second Class Postage Paid at Flushing, N.Y. 11355
„ЧАС"
Двумоўная
беларуская газэта
Выходзіць 6 разоў на год у студзені, сакавіку, травені, ліпені, верасьні й лістападзе.
Др. Р. Гарошка, Выдавец
Падпіска 5 даляраў на год

Senator Dole visits New York

Dr. R. Horoshko(left) and Mrs. Mary Dushnyk(center) meet with Senator Dole

On Feb. 26, 1978, Senator Robert Dole (R. Kans.) met with the leaders of the New York State Republican Heritage Groups headed by Mr. Michael Sotirhos, at the Armenian Center in New York City, following an Estonian Independence Day celebration. Richard Green, the newly elected congressman from New York City also was present.

Senator Dole, a Republican Vice-Presidential Candidate in 1976 and former Chairman of the National Republican Committee, said that ne came to hear comments and to get input from the more than 30 nationality leaders present at the meeting.

The discussion centered mainly on foreign policy affairs and human rights issues. Senator Dole is a leading proponent in Washington of attempts to monitor the observance of the Helsinki Agreement and its humanitarian provisions by the USSR. The conferees discussed the proposed exchange of prisoners between the US and the USSR as well as the emigration of Soviet citizens to the West. The nationality leaders asked Senator Dole to work for a formulation of a US policy which would permit the emigration or exchange of Soviet citizens of all nationalities in the USSR, not just one or two ethnic groups as has been the case up to now.

Senator Dole expressed his concern about the Voice of America's discrimination against the Byelorussian language in its broadcasts to the USSR.

The US-Panamanian Canal Treaty and the transfer of the Hungarian Crown of St. Stephen to Hungary were also discussed.

Following the meeting, there was a period of personal and informal discussions.

The Lucerne Conference

January 13–15, 1978

The conference was sponsored by the European Conference for Human Rights and Self-Determination – Europäische Konferenz für Menschenrechte und Selbstbestimmung (EKMS) – which is headed by Swiss parliamentarian Dr. Edgar Oehler. The membership includes other parliament members from Switzerland, the Federal Republic of Germany and Britain.

There were more than 60 participants in the Lucerne event. The conference went on record with a resolution which stressed that no real and lasting peace can be established until human rights and basic freedoms are observed and until all nations have the right to self-determination and equality.

Dr. Edgar Oehler, President of the organization (EKMS), opened the conference. Dr. Oehler stressed the right of every nation to self-determination and adjudged the USSR for its failure to provide for this and other democratic rights.

The keynote address was delivered by Dr. Claus Jäger, member of the Bundestag (Wangen) and chairman of the German section of EKMS. Dr. Jäger began by noting UN efforts at improving human rights, stressing in particular the 1976 enactments as well as the Final Act in Helsinki. He also praised the initiatives in this matter by President Jimmy Carter. These various measures, and especially the provisions of the Helsinki Agreement, legitimize the human rights movement in all Communist-controlled countries. Moreover, human rights lead directly to the right of self-determination and both are not only subject to international concern but also to international law. All countries are thus dutybound to change their internal laws so as to conform with international law, as enacted by the UN and at Helsinki. In his concluding remarks, Dr. Jäger appealed to free governments everywhere to name 1978 the year of human rights and self-determination. He formulated the following thesis: "No right to self-determination without human rights, no human rights without the self-determination of nations!"

The next speaker was Prince Mangkra Savanna-Phouma, younger brother of the prime minister of Laos, who spoke about the presence of the Soviet Union in Southeast Asia, and the lack of human rights with particular reference to his own country.

Dr. Laszlo Revesz, professor of history at Berne University saw historical parallels between the Tsarist Russia and the USSR. Those who suffered were the non-Russians; national inequity prevailed in both instances. He placed his hope for a future change on education. This is particularly evident in lower and middle party cadres where, in the union republics, a national intelligentsia is increasingly taking over.

The first speaker representing Soviet nationality was Dr. Theofil Leonti, head of the Ukrainian government in exile. Dr. Leonti talked in historical terms and stressed the severe human losses caused by forced collectivization. Of current Ukrainian human rights advocates he particularly recalled the case of Valentin Moroz.

Dr. Baymirza Hayit, author of articles and books on Turkestan, called for the independence of Turkestan and deplored the present policies of colonization and russification by the Kremlin. In another emotional presentation, Prof. J. Uralgiray of Ankara outlined the plight of his own nation, the Crimean Tatars and presented the conference with a document, signed by prominent Turks in the arts and professions, calling for the repatriation of the Crimean Tatars.

The second day of the conference was opened with a report by Dr. A. Gerutis, one of the main organizers of the Lucerne conference. Dr. Gerutis noted that the conference's main purpose was to publicize the rights of self-determination for Soviet nations and to make sure that this principle, as well as that of human rights, are not violated in the USSR.

Mr. W. Bortnik, representing the Byelorussian National Rada (Byelorussian Government) in exile, discussed the fate of the Byelorussian nation in historical perspective and noted that owing to Soviet repressions and the Second World War, Byelorussia suffered a total population loss of about 5.5 million. At the present time one of the most burning problems is that the circulation of Russian language books and periodical literature exceeds that in Byelorussian by at least one third.

Mr. Julis Kadelis, representing the World Association of Free Latvians, discussed the 'senseless' industrialization of Latvia which has lead to the immigration of Russians and others to a degree where Latvian national survival is at stake.

The following report dealt with East Prussians whose fate, according to Mr. Prengel, representative of their association in Germany, might even be considered worse than that of the Crimean Tatars. Furtheremore, there is virtually a total lack of information as to what transpires in the now Kalinigrad Oblast.

Mr. Esmo Ridala of Stockholm followed with a report on the Karelians who lost their union republic status after the Second Warld War because Moscow stopped using them as a pawn to gain Finland. In 1956, moreover, their number had declined to 18½% of the republic's population and is estimated to be even lower now.

Miss F. Tekiner discussed Azerbaijan. In a historical survey, culminating in 1937 when the Azeri Turks no longer were permitted to refer to themselves as such, the report detailed the Soviet repression of Azeri nationalism.

The final report on a nationality was delivered by Mr. Ali Akish who provided a historical survey of the Tatar-Bashkirs and the Soviet exploitation of their national resources.

The last day of the proceedings was devoted to a survey of religious persecution in the USSR and a summary conclusion of the reports, resolutions and appeals.

* * *

АТАМАНА, ДР. В. Т. ГЛАЗКОВА,
ЗМАГАРА ЗА СВАБОДУ Й НЕЗАЛЕЖНАСЬЦЬ СВАЙГО НАРОДУ,
БАРАЦЬБІТА ЗА ВЫЗВАЛЕНЬНЕ СВАЕЙ РОДНАЙ ДЗЯРЖАВЫ – КАЗАКІІ,
ПРЫЯЦЕЛЯ БЕЛАРУСКАГА НАРОДУ,
ВЫДАТНАГА ЖУРНАЛІСТАГА Й ГІСТОРЫКА
вітае
з 70-ці лецьцем Яго нага жыцьця й
з 50-ці лецьцем палітычна-вызваленьчай працы й
шчыра жадае
ДАСТОЙНАМУ ЮБІЛЯРУ
даўгога жыцьця й многа посьпехаў у Ягонай далейшай працы
Рэдакцыя газэты „Беларускі ЧАС"

Russians against empire

continued from page 2

which has in its basis no spiritual values but merely fulfills the imperialist and ungodly aims. From a liberating culture the Russian culture becomes an enslaving culture.

3). Russophobia

The basis of the evil that has established itself securely in a state encompassing one sixth of the earth's land area is often seen in Russianness itself, in its age-old imperialism. Hence all these numerous epithets attached to the Russian name, hence Russophobia.

But how can one extend one's hand to the Russians without first rejecting Russophobia in principle, and not out of tactical considerations?

It must be understood that the Russians have suffered and continue to suffer from the imperialist pretensions of the central authorities along with other peoples. The Russians did not participate voluntarily in the wars of conquest. They were sent there forcibly. The Russian people rose to join the war only when it reached their territory, when their suffering surpassed all measure.

The central authorities never were truly Russian. Scandinavians were replaced by Tartars, Mongols, then by Germans, Jews, Georgians. It does not follow from this that the guilt for their activities falls on the people to which they belonged by their blood kinship. Whoever was sitting on the throne in St. Petersburg or Moscow, or in the Politbureau – their interests were not the interests of the Russian or any other people. Today the Russian people are growing mature and beginning to recognize that the great aims which the central regime used to set: to orthodoxize the entire world, to bring all the peoples under the reliable protection of the imperial eagle, to make everyone happy with communism – all these aims are implemented at their cost, by their sweat and blood, at the price of the death of the best part of them. Had there been no Bolshevist experiment, there would have been at least 50 million Russians more today. During the last war they suffered the heaviest losses. And how have the people been thanked for it? Today the Russians are not only poorer than the majority of the people in the developed countries but also of the nations comprising the USSR. This is not a result

to be continued

Нацыянальнае Сьвята Грузінаў

У нядзелю, 4-га чырвеня г.г. ў гатэлю Рузвэльт, у Нью Ерку Грузіны ладзілі 60-ыя ўгодкі аднаўленьня Незалежнай Грузінскай Рэспублікі. Ад Беларусаў з прамовамі ў ангельскай мове выступалі: Рэдактар Газэты *ЧАС*, Сп. Др. Р. Гарошка й Старшыня Беларускіх Вэтэранаў Др. Юзік Сажыц.

АРХІПАСТЫРСКАЕ ВЯЛІКОДНАЕ ПАСЛАНЬНЕ
Дастойнаму Сьвятарству, Набожнаму Манаству і ўсім Багалюбным Вернікам Народу Беларускага

„Уваскрасеньне Тваё, Хрысьце Спасе, Ангелы пяюць у нябёсах, і нас на зямлі спадобі чыстым сэрцам Цябе славіці".

ХРЫСТОС УВАСКРОС!

Любыя й дарагія Браты й Сёстры Нашыя!

Усемагутны Госпад Бог наш удастоіў нас ізноў пакланіцца Яго Сьветламу Ўваскрасеньню й вітаць адзін аднаго тым пачуцьцёвым,Сьветлым Прыветам – Хрыстос Уваскрос! – вітаць усіх, расьцярушаных па ўсім сьвеце, і на Бацькаўшчыне суродзічаў нашых.

Нязьмерна глыбокім ёсьць зьмест таго Вялікоднага Прывітаньня для заправўдных вернікаў Царквы Хрыстовае. Злыдзень ня меў сілы, каб напачатку спакусіць Хрыста. /Мц./4,І–ІІ/. Спакусьнік усе пякельныя сілы зужыў, каб Яго зьняславіць, пахаваць укрыжаванага разам з целам, запячатаўшы гроб і паставіўшы варту каля яго. Супроць Хрыста была скіравана ўся злосьць, усё бяздоньне чалавечага ўпадку, здрада, гвалтоўніцтва, зайздрасьць, нянавісьць, няўдзячнасьць, зьнявага, бяспраўе й бязбожнасьць. Усё гэта было азбраеньнем злыдня сярод грэшных людзей – супроць Хрыста.

Здавалася-б, што надыйшла поўная перамога сілаў злыдня. Што няма ўжо ратунку для сьвету, бо ўсё чалавецтва ахоплена злом. /І.Ян.5–19/. Але сваім Уваскрасеньнем Хрыстос зруйнаваў дзяржаву пекла, а тым самым і надзею злыдня на перамогу. Пасьля сьмяротных мукаў, пасьля крывавае Галгофы, Ісус Хрыстос Уваскрос і ўзьнёсься на Неба. Не пакінуў нас сіратамі на грэшнай зямлі, а заклаў нам Сваю Сьвятую Царкву, Царкву Новага Запавету.

Но тая Царква сталася Сьвятлом для Сьвету, бо сам Хрыстос стаўся Яе Галавою. „Вы Сьвятло для Сьвету" /Мц.5–14/, прамовіў Хрыстос да Сваіх Вучняў, і гэтак вечна прамаўляе да нас у Сваёй Царкве аж да сягоняшняга дня. Бо Царква ясна асьвятляе праўдзівым Сваім Сьвятлом увесь сьвет і разганяе ўсялякую цемру й змрок. Пасылаючы Сваіх Вучняў на пропаведзь Хрыстос казаў ім: „Ідзеце навучайце ўсе народы... /Мц.28,19–20/, каб праз Царкву пашырыць па ўсім сьвеце Ягоную найважнейшую навуку й апавясьціць людзям, каб былі беззаганнымі, як беззаганны Айцец наш Нябесны" /Мц.5,48/.

Хрыстос у Сваёй Царкве яднаецца з усімі намі й голасна заклікае нас: „Хто верыць у Мяне у таго з нутра пацякуць рэкі вады жывое" /Ян. 7.38/.

Адноўленая нашая Сьвятая БАПЦарква ўспрыняла й абвяшчае гэтыя вялікія Запаветы Хрыста для людзей добрае волі. Яна ўзмацняе, натхняе надзеяй і стала прыпамінае Словы Хрыста: „Я ёсьць Уваскрасеньне й Жыцьцё, і хто верыць у Мяне, хоць і памрэ, жыць будзе" Ян.XI,25/.

Для нас на эміграцыі ад Бога прызначана вялікае заданьне: зьберагчы сьвятую іскру беларускае душы. Заданьне гэтае ня лёгкае. Мы фізычна расьцярушаны ў хвалюючым жыцьцёвым акіяне розных рэлігіяў, розных веравызнаньняў, нацыяў і расаў. Хвалі таго акіяну захлынаюць і нашыя душы. Мы жывём у часе розных заклікаў, да „аб'яднаньня", за „паяднаньне" і супрацоўніцтва паміж дзяржавамі, нацыямі, рэлігіямі і Цэрквамі. А ці гэтыя заклікі за аб'яднаньне ёсьць заправўднымі, ці толькі іншы спосаб, каб, як і раней, большая сьвецка-палітычная ці іншая сіла праглынула й падпарадкавала сабе слабейшую сілу. Таму мы павінны быць самі рэлігійна-нацыянальна моцнымі й зьяднанымі, каб чужыя вонкавыя рэлігійныя, ці палітычныя сілы не маглі пранікнуць у нашую рэлігійна-нацыянальную душу. Мусім добра памятаць, што на нас скіраваны вочы нашых продкаў і нашчадкаў, ды вочы нашага гаротнага народу на Беларусі. Намі цікавіцца сьвет. Таму прасем Бога каб ўваскрасіў да вечнага жыцьця ўсіх зьяднаных з Хрыстом, усіх тых якія блудзяць у цемры бязбожніцтва, няверства й абыякавасьці, і за збавеньне сваіх душаў, каб стацца ўдзельнікамі радасьці вечнае, якую запэўняе нам Хрыстовае Ўваскрасеньне.

З гэткімі нашымі разважаньнямі й думкамі ды шчырымі пажаданьнямі якнайбольшых Ласкаў Божых, вітаем Вас Улюбёныя нашыя вернікі ў Хрысьце з Вялікім Радасным Сьвятам, Уваскрасеньнем Хрыстовым – Вялікаднем! Пасылаем Вам і ўсяму нашаму Беларускаму Народу нашае Архіпастырскае дабраславенства.

Уваскрасеньня Дзень, прасьвятлімся ўрачыстасьцю, адзін аднаго абнімем і скажам Браты й тым, якія ненавідзяць нас; даруем усё вам дзеля Сьвятў Ўваскрасеньня й разам засьпяваем: „Хрыстос уваскрос з мертвых сьмерцяю сьмерць паканаў, і тым, хто ў грабох, жыцьцё дараваў".

Ласка й любоў Госпада нашага Ісуса Хрыста й лучнасьць Сьвятога Духа няхай будзе з усімі Вамі, цяпер і заўсёды й павек вякоў.

З Ласкі Божае
+Пакорны ў Богу Мітрапаліт Андрэй
+Пакорны ў Богу Архіяпіскап Мікалай

Вялікдзень, Лета Божага 1978.

25-Ы САКАВІК У ДЭТРОІЦЕ

26 сакавіка 1978 г. Беларуская Калёнія ў Дытроіце ладзіла ўрачыстую акадэмію з нагоды 60-х угодкаў абвешчаньня незалежнасьці БНР. Акадэмія пачалася ў нядзелю сьвятою літургіяю, якую ачоліў Яго Высокапрэасьвяшчэнства Архіяпіскап Мікалай з Таронта ў саслужэньні з айцом Максімам, Настаяцелем Парафіі Сьвятога Духа БАПЦ ў Іст Дытроіт, Мічыган. Царква была перапоўнена вернікамі й гасьцямі, якія спэцыяльна прыбылі, каб сваёю прысутнасьцю ўшанаваць гэты важны дзень аднаўленьня беларускай дзяржаўнасьці. Царкоўны хор сьпяваў надзвычайна прыгожа, ствараючы паважную атмасфэру й малітоўны настрой у прысутных. Магутныя акорды нясьліся ў прасторы, як-бы стараючыся пранікнуць на нашыя родныя землі, і ўваскрасіць там нашую слаўную гістарычную мінуўшчыну й бязупыннае змаганьне беларускага народу за свае слушныя правы да дзяржаўнай незалежнасьці.

У часе літургіі Ўладыка Мікалай у сваёй пропаведзі падкрэсьліў вялікае значэньне 25-га Сакавіка й заклікаў усіх да самаахвярнай і адданай працы для зьдзейсненьня ідэалаў гэтага сьветлага й векапомнага акту. Перад усім тут, на эміграцыі, Беларусы не павінны забывацца ні на адзін момант, адкуль яны паходзяць, гардзіцца гэтым і быць праўдзівымі прадстаўнікамі беларускіх незалежніцкіх ідэяў у вольным, заходнім сьвеце.

Беспасярэдня пасьля літургіі ў царкоўнай залі Старшыня Аддзелу БАЗА ў Дытроіт адчыніў акадэмію, прысьвечаную 60-м ўгодкам аднаўленьня дзяржаўнай незалежнасьці Беларусі. Пасьля прывітаньня прысутных і адыграньня гымну ЗША старшыня Аддзелу прачытаў праклямацыю Губэрнатара Штату William G. Milliken, выданую з нагоды 60-ай гадавіны 25 Сакавіка, у якой ён заклікае ўсіх належна ўшанаваць гэты акт і маральна падтрымаць Беларусоў, тут у ЗША і за жалезнай куртынай, у іх рухавым змаганьні супраць камунізму. Старшыня таксама прачытаў шматлікія прывітаньні ад беларускіх арганізацыяў з нагоды гэтага сьвяткаваньня.

На заканчэньне Сп. Інж. Янка Бруцкі папрасіў Др. Язэпа Сажыца далей праводзіць праграму. На пачатку старшыня праграмы папрасіў прысутных устаць і ўшанаваць памяць усіх тых шматлікіх, а часамі й бязімённых змагароў, што загінулі ў змаганьні за ідэялы 25 Сакавіка.

Наступна матушка Марыя Васілеўская прачытала вельмі цікавы й актуальны рэфэрат, у якім дакладна зарысавала гістарычныя змагарныя дарогі беларускага народу, яго вялікія ўздымы ў барацьбе за праўдзівую дэмакрацыю й вольны быт.

Прысутныя бурнымі воплескамі ўзнагарадзілі прэлегэнтку за яе рэфэрат і выражаныя рэфлексыі на актуальныя тэмы. Трэба спадзявацца, што й другія жанчыны з розных беларускіх цэнтраў, возьмуць добры прыклад з матушкі Марыі й актыўна будуць выступаць са сваімі рэфэратамі на розных акадэміях!

Ад прысутных гасьцей з Таронта прывітаў прысутных Старшыня Парафіяльнай Рады Парафіі Кірылы Тураўскага Сп. Целеш, пажадаўшы арганізатарам далейшай плённай працы. Старшыня Жаночага Згуртаваньня ў Кліўленд Сп-ня К. Чэрнік вітала ўсіх з днём 25 Сакавіка. Ад Парафіі Жыровіцкай Божай Маці ў Клыўлэнд прывітаў прысутных заступнік Старшыні Сп. Андрэй Стрэчань.

Падчас абеду, які прыгатавала Сястрыцтва Парафіі Сьвятога Духа, прысутныя прасьпявалі прыгожа некулькі беларускіх патрыятычных песьняў, правёўшы прыемна час у мілай сяброўскай атмасфэры.

На заканчэньне прысутныя прасьпявалі „Мы выйдзем шчыльнымі радамі" і разышліся з моцным пераканаеньнем і праўдзівую вераю, што запалены 25-м Сакавіком зьніч вечна будзе гарэць і асьвятляць ажыўляючым агнём змагарныя шляхі беларускага народу.

Дэтроіт 1978 г. –В.П.

ТРЫЦЦАЦІЛЕЦЬЦЕ БЕЛАРУСКАЙ ЭМІГРАЦЫІ Ў З.Ш.А.

працяг з 7-й бачынкі

ёсьць толькі аб'ектам да дыскусыі, да ўзгодненьня. Мне здаецца, што німа на сьвеце яшчэ ніводнага грамадзкага арганізму, каб у ягоным жыцьці ня было супярэчных думак і канфліктаў.

Мы павінны ведаць, што ў грамадзкім жыцьці поўнай згоды німа, ніколі яе ня было й ніколі ня будзе. Усе грамадзтва жывуць і супрацоўнічаюць паміж сабою толькі на аснове супольнай ідэі. Нашая беларуская эміграцыя 1948 г. пакінула сваю Бацькаўшчыну ў пошуках палітычнай свабоды, якую знайшла ў найбольш дэмакратычнай дзяржаве сьвету, ў ЗША. Абавязкам каждага амэрыканца беларускага паходжаньня, й каждага беларуса наагул, ёсьць сьвятым абавязкам бяз розьніцы ці ён – „зарубежнік" ці – „крывіч" рабіць усё магчымае, каб прыскорыць вызваленьне зь няволі ўсей беларускі народ.

– К. Канцавы

ПАВЕДАМЛЕНЬНЕ

Рэдакцыя газэты „Беларускі ЧАС" гэтым паведамляе сваіх чытачоў і падпішчыкаў, што спозьнены выхад газэты (№14), быў выкліканы зацяглым страйкам нашае друкарні.

Пасьля падпісаньня новага кантракту, газэта будзе выходзіць нармальна ў 2-х месячных інтэрвалах часу.

Нескарыстаныя своечасова дасланыя да рэдакцыі матар'ялы, часткова будуць друкавацца ў наступных нумарох часапісу.

УРАЧЫСТАСЬЦЬ У САДЗЕ

Я. ЮХНАВЕЦ

ДЗЕЯ 1-Я

Самук і Яніна

САМУК (пазірае на ручны гадзіньнік) Ужо час быць ёй тут. Яна прасіла пабачыцца з Уладзімерам а гэтай гадзіне. (падыходзіць да вакна; за вакном сонячны, летні дзень) Яніна, усё, што ты гаварыла мне, згаджаюся з табой, бо кажаш праўду, самую сапраўдную праўду... Але ўхінуцца кахаць цябе мне таксама ня лёгка... Маё жыцьцё йдзе торнай дарогай. Нават і гэтая цялесная прыць мусіць здабывацца цярпеньнем, злосьцяй, і блізу крывёй...

ЯНІНА (урыўна). Хадзем адгэтуль, забудземся на яе. (цалуе Самука)... Калісьці там, камандуючы намі, ты прывучаў нас не праймацца сілай ворагавай, і перамога прыйдзе тады, калі не ад вырашэньня, дык можа ад наканаваньня. (шчыльней да яго, ня моцным гутарам). А ўсёткі ты не разумееш мяне. Мне фармальнасьці шлюбныя не патрэбны, нам абаім не па 18 год, мы аджылі юнацкую нясьмеласьць каханьня. Абое-ж ведаем, што ў нашых сэрцах больш чагосьці іншага, чымсьці жарсьці маладосьці. Мы абое хочам быць даражонымі сябрамі жыцьця, каб памятаць пакуль жывём, што мы жылі й пережылі ўсё добрае й благое ў жыцьці...

САМУК (міла ўсьміхнуўшыся; таксама ня моцным гуторам) Ах, ты скаберніца! Хоча, каб родзічы на магіле ейнай сьвечкі палілі, і каб суседзі патухнуць не давалі!

ЯНІНА Мы свае самі паставім! (ашчапіўшы Самука). Даражоны мой, мы людзі, ня дай Бог, гэтага слова: прызвычайліся самім сабе напамінаць, што людзьмі ёсьціка. (адступіўшыся; з позіркам у глыбіню залі). Я жанчына не горшая за яе, таксама чагосьці ад жыцьця дамагалася й дамаглася. Калі была вучаніцай яшчэ, мне заўсёды думалося: я зусім старая, а вось цяпер, калі 45 год заўтра стане, ня думаю, або уяўляю сябе старой, а маладой вучаніцай, з ахапкам кніжак пад рукой вяртаюся з школы... (падумаўшы). Даражоны Мой! Я кахаю цябе! Ты можа-ш мець ад мяне ўсё што мужчына жадае...

САМУК (бадай бяз уважліва да ейнай гутаркі). Не бачыўся з ёй блізу ад часу скачэньня вайны.. Ты кажаш, што яна папаўнела, зрабілася на выгляд даўцетнай, і быццам, ці не далікатнай. (махнуўшы рукой). Даруй, Яніна, я зноў уторваю ня мужчынскія словы!

ЯНІНА (пошчакна па шчацэ). Я шмат памагла табе. Бяз мяне, напэўна, памятаеш, ня ведаў як радыё-тэлеграмы слаць.

САМУК Яня, ты хочаш зласаць мяне, ці памагчы мне пережыць маё роднае?

ЯНІНА (сядае на крэсла). Набярыся харобрасьці, цярпеньня, і тады пережывеш і гэтую турботу.

САМУК Я чуў парады твае, але яны... яны шмат не парадзяць мне... (нарсьціва). Я-ж выгадаваў яго! Я турботай пра яго, выказаў, што ёсьць я, й што жыве ён.

ЯНІНА Ці-ж я адбіраю? Ці я прыклікаю ненавідзіць яго? Не! Я толькі сказала ўжо што пара ацурацца яе, забыцца пра жанчыну якая не жадае ведаць цябе... Ах не, гэта твая справа! (паўза)... я з аднае вёскі з табой. Ты памятаеш: на Купальле ў мае валасы камок дзядоў укруціў? Вось ад тае Купальскае начы я й пакахала цябе. І цяпер, хоць памяць вялікая хлусьня для радасьці, помню: ты ахамянуўся сваёй дурнасьцяй, пачаў памагаць выбіраць з маіх валасоў дзяды; рукі твае краналіся маёй галавы, і часам аблічча... мне люба было. Я успамінаю цябе гэткім чароўным і мілым і па сяняшні дзень...

САМУК (урыўна). Яніна, няўпяршыню слухаю твае ўспаміны... (паказвае на сьцяну). Але там за сьцяной даражоная. (падыходзіць да глухой сьцяны на лева). Ня чуваць. Хадзем у сад. (спыняецца каля дзьвярэй).

ЯНІНА Хадзем... Хто перашкаджае табе: я, ці яна?

САМУК Хадзем адгэтуль.
Хадзем. Я ведаю ў садзе скратныя месцы, каб у вакно сынавага пакою паглядзець... Я магу на клён узьлезьці, з густых суччаў назіраць... Ах мой, Уладзімер! Як добра што з гэтым імём жывеш!.. Яніна, няўжо ён не падобны да мяне?.. Не адказвай. Адны і тые падозраньні... Хадзем адгэтуль. (досіць мацнавата). Не-е!

ЯНІНА А я думаю лепш выйдзем у сад. І не хавайся на клёне, ці за клёнам, а-а... за мной. (выходзіць шпарка першай, за ёй Самук)

ДЗЕЯ 2-Я

Сад. У воддалі, з лева віднеіцца возера і лес. Летні час. Трэцяя гадзіна папоўдні.

САМУК (сядае каля стала. На стале шашачная дошка, і ў бязпарадку даміно). Я тут нарадзіўся, я тут падрастаў. Там, на паўдзённым скраю саду, калісьці стаялі пчаліныя карані. Рой выйдзе, дзед і бацька працу маюць: бегаюць, дымяць каля рою, прыкладаюць вохкую гліну да ўжаліных месц. Часта і мяне пчолы кусалі. (паўза). Ах, шмат што ёсьць успамінаць! Ледзь-ледзь, чалавек пачынае старэць, успаміны з мінулага, хацяне-хаця, бы ўраджай пасьпелы, убірай.

ЯНІНА (сядае наўсупраць, на калодцы). А мне мінулае толькі будучым ясьвіцца.

САМУК Як каму – цяжка сказаць. Мінулае жыцьцё заўсёды добрае, хоць і суровае было, але будачыня, будачае таксама будзе мінулым. Шмат скратнага, падкупнага ў думках і наўмерах было ў тых, хто жыў раней нас.

ЯНІНА Ты хочаш сказаць, што і старасьць і далей пра яе. Праз паўгода, сказала я, сын будзе трымаць дзяржаўны экзамен на праўніка, – свой клопат – свой хлеб...

САМУК (парывіста) Чаму не прыдушыла яе?

ЯНІНА (хлопаючы па ягоным плячы) Даражоны, не партызанскія часы, каб прыдушваць.

САМУК Праўда, Яніна! Праўда! Даруй маю дурноту... (гладзіць галена). Ад праўды ампутаванае галена пачало жыць.

ЯНІНА Не хвалюйся. Я думаю сын не пакрыўдзіць цябе.

САМУК Уладзімер мой! (усхвалявана). Мой дарагі Ўладзімер!

ЯНІНА (больш пяшчотна) Не хвалюйся. Пачакай.

САМУК (паўшапотна; з позіркам увыш) Мой дарагі Ўладзімер!

ЯНІНА (пераканальна) ...я здаецца цэлае жыцьцё з табой жыву. Забудзьцеся на яе.

САМУК А мне жадаецца, каб ты была мне, як сястра, толькі... Я-ж адзін-адзінотны.

ЯНІНА А сын?

САМУК Яніна, не ўспамінай яго. Можа ўсё будзе добра... (перамагаючы ранейшы настрой). Я хачу плакаць, гэтак плакаць, калі ўбачыў усіх сваіх маладосьць у адным кругу месьцяцца.

САМУК Яніна, ня варта думаць пра гэта. Я толькі звычайна загаварыў пра мінулае. (больш смутна). Мы і яны, што памерлі, адны і тыя вярбоўшчыкі жыцьця. Вярбуем, вярбуем, а яно ведае вартасьць сваю: заверніцца ад цябе, і бывай – каціся ўніз. Усё што робіць прырода, або чалавек, ёсьць толькі творчая разбуральнасьць, быццам паказ магчымасьцяў. (нахіліўшыся да Яніны). Табе-ж пра гэта не гаварыць: ты – інжынер, а я ў чынах салдат быўшы.

ЯНІНА Навошта крыўдзіць сябе? Вось гэты інжынер таксама любіць сваю вёску, і шчасьлівы, вельмі шчасьлівы што мае працу ў сваім мястэчку. Тры кілёматры раніцай прайсьціся да працы – любасьць, вялікая любасьць. (устае). І пра што толькі не падумаю, ідучы той самай дарогай. Часта неякавата ў душы робіцца, калі на сьцежцы пазнаеш сьлед сваіх чаравікаў. Усё цела, на вокмецы, кастрабаватай вопраткай робіцца. (усьміхаецца, прахаджвае паміж калодкі і Самука)

САМУК За маім жыцьцём даглядалі іншыя людзі, таму ня ведаю як пабудаваць, я кажу пабудаваць, хоць крохкую дадумнасьць пра сваё жыцьцё. Жыцьцё ад Бога, значыць, не валодаеш ім, жыцьцё не ад Бога, значыць, яно бы... бы... нейкае абяцанне тады, бы раб якому можна сьмела сказаць: ты – раб!

ЯНІНА Але людзі баяцца людзей, толькі часам Бога.

САМУК (адхінуўшыся на сярэдзіну крэсла) Ты заўсёды собіш мяне на разважаньні, Яніна, не шкадуй мяне! (глядзіць ёй у вочы, яна стаіць перад ім). Не займай іншым, прашу... Няўжо думаеш: штосьці благое можа стацца з сынам?

ЯНІНА Даражоны, не мая справа данімаць табе. Але мушу сказаць: навошта даваў згоду пабачыць сына якраз у першы тыдзень канікул? Што, ня магла ўбачыць яго ў час вучобы ў Менску? Магла.

САМУК Ня хітры – я. Але я чэсны да свайго мінулага.

ЯНІНА (сьціпла, у вялікай пашане) Ты чалавек вялікай душы. (кладзе рукі на Самуковы плечы). Яна прыехала ўвечары, і спынілася ў мяне пераначаваць ноч. З ейных гутарак я адразу зразумела, што яна хоча зманіць сына, каб ён кінуў цябе і прыехаў жыць да яе і вотчыма ў Ленінградзе. Я адважалася сказаць ёй: ужо позна адумалася, ён вырас не пад тваёй апекай.

САМУК Яніна, і пад вашай таксама!

ЯНІНА Мой ўчынак вельмі сьціплы... Але вось родзічаў растрэляных. Хай-бы растрэлялі мяне. Я-ж змагаўся супраць іх.

ЯНІНА Не хвалюйся! Ты сказаў немцам сваё слова і зьдзейсьніў яго, мо не адзін памятае тваё сапраўднае: зуб за зуб, вока за вока.

САМУК Божа мой, як жахліва жыцьцё! І мая векавістасьць нікому не належыць. Я кінуты жыцьцём пажыць і адыйсьці...

ЯНІНА Навошта гаварыць пра гэта?

САМУК (устае з крэсла; бязуважна на Яніну) Але жыцьцё, якім жыву яшчэ, упрыгожыць не ўмею. Я толькі магу паказаць маё існаваньня сваёй працай, і змаганьнем за ўсё, што мне падабаецца.

ЯНІНА (захопна, цалуе яго) Ты паэтам зрабіўся! Сапраўды паэтам! (цалуе зноў)

САМУК (пераменна) А падумаць: дзеля чаго я твару трагэдыі? Пасьля вайны я жыву ў супакоі. Сын дарослы. Я думаю ён можа абараніць сябе. Чаго я кідаюся ў нейкую прорву – яна-ж уяўляная мной без патрэбы?

ЯНІНА Я пастаянна радуюся тваёй дасяжнасьцяй... Які даўцемны ты. (радасна). Пройдземся па садзе... (азіраецца; рып весьніцаў)

САМУК (таксама азіраецца). Я забыўся сказаць: журналісты раённай газэты прыйдзе.

ЯНІНА (пахопна) З гадаўшчынай, мой даражоны.

САМУК (урыўна) Не ўспамінай, Яня!
(з самавітай пагардай да сябе). Пад замёт, таварышы! Багнэтам у горла – пашкадуй кулю!.. Ужо 15 год з таго часу мінула, але мне яно ня мінае... Кажны год тая самая песьня: герой Самук! Самук – герой!

ЯНІНА Хай гэтая песьня адвечнай будзе!

САМУК (спакойна) Адвечнае забойства? Хоць крыху, асудку свайму мінуламу, хачу.

ЯНІНА Ня крыўдзі мяне... кахай мяне.

САМУК (сьцюдзёна) Навошта рахавацца гэтым: кахай?

ЯНІНА А вось сяньня я патрабую твайго каханьня, або, ну хоць-бы ўдзячнасьць за яго. (Самук прастае да ўваходу ў сад, за ім Яніна).

САМУК Трэба-ж спаткаць яго. А ў цябе, як у майго сына, не ўсе гузігі ў кашулі прышытыя, але ўмея шыць адны і тыя пытаньні: а чаму? а „почему" не кахаць?

ЯНІНА Ты-ж мусіў да журналістаў прызвычаіцца. (спыняецца) Пра мяне-ж, твайго паплечніка, пасьля году па вайне, забыліся, і ўцеха адна: па ранейшаму Марусяй Змагаркай клічуць...

працяг у наступным нумары

„АЙЦЫ" БССР І ІХНЫ ЛЁС

А. КАЛУБОВІЧ

(Пачатак у папярэднім нумары)

Аднак, не зважаючы на ўсё гэта – на дасюлешнюю акцыю беларускіх нацыянал-камуністых, заняцьце Чырвонай арміяй новых тэрыторыяў БНР і спрычыненае гэтым незадаволеньне беларускага насельніцтва, – беларускае нацыянальнае пытаньне на савецкім баку фронту ўсё не вырашаецца, ні ў якай форме. Гэта выклікала падозраньні й недавер з боку Беларускіх сэкцыяў РКП(б) і Белнацкому да маскоўскага цэнтру. Падозраньні й недавер зь дня на дзень паглыбляюцца, пагражаючы канфліктам і разрывам.

19.11.1918 г. у газ. „Дзяньніца" зьяўляецца распачлівы, але, разам з тым, рашучы й выклікаючы артыкул пад вымоўным загалоўкам „Як-жа з Беларусьсю?" У ім у адрыс Народнага камісарыяту нацыянальных справаў РСФСР і кіраўніцтва Заходняй камуны робіцца адкрытыя папрокі, што ў іх дагэтуль няма аніводнага праекту дзяржаўнага ўладжаньня Беларусі. Артыкул патрабуе ад цэнтральных маскоўскіх уладаў „выразна паставіць пытаньне аб лёсе Беларусі"[52].

27.11.1918 г. склікаецца паседжаньне камітэту маскоўскай Беларускай сэкцыі РКП(б). На ім абмяркоўваецца паўсталая сытуацыя; для большае апэратыўнасьці выбіраецца бюро камітэту (З. Жылуновіч – старшыня, П. Клыш – заступнік старшыні, З. Чарнушэвіч – сакратар і Я. Дыла – скарбнік); прымаецца пастанова аб скліканьні зьезду ўсіх беларускіх сэкцыяў РКП(б) (для хутчэйшае падрыхтовы яго ў Петраград камандыруюцца З. Жылуновіч і А.Чарвякоў, у Саратаў, Тамбоў і іншыя месты Расеі – А. Дзедзя, у Беларусь – П. Клыш і В. Майзель); выбіраецца дэлегацыя ў складзе Я. Дылы, І. Няцецкага й З. Чарнушэвіча для перамоваў із Сталіным[53]

2.12.1918 г. на паседжаньні Паўночна-Заходняга абласнога камітэту РКП(б) прымаецца пастанова аб скліканьні 27.12.1918 г. у Смаленску 6-ай абласной партыйнай канфэрэнцыі. У парадку дня канфэрэнцыі (апублікаваным у газ. „Звѣзда") пытаньня пра абвешчаньне БССР няма[54]. Калі дзень канфэрэнцыі пачаў набліжацца, А. Мясьнікоў высылае ў Маскву на імя сакратара ЦК РКП(б) і старшыні ЦВК РСФСР Я. Сьвярдлова тэлеграму: „Некоторые местные работники будируют вокруг вопроса о *так называемой Белоруссии*. Как передают, по этому поводу Вам из Минска была послана телеграмма. Изложенное в ней является частным мнением. Ставшая на очередь литовская проблема как будто бы может стать общей и для Запобласти. Ввиду того, что в некоторых кругах местных Советов и на областной партийной конференции вопрос этот может всплыть, просил бы сообщить, как обстоит дело с литовской властью, не объясняется ли ее появление исключительно политическими агитационными мотивами?.."[55]

Які адказ А. Мясьнікоў атрымаў ад Я. Сьвярдлова, мы ня ведаем, але ў газ. „Западная Коммуна" (орган Аблвыкамзаху) 21.12.1918 г. (г.зн. за 6 дзён перад адкрыцьцём 6-ай абласной партыйнай канфэрэнцыі) публікуецца рэдакцыйны артыкул „Национальные республики Советов". У вартыкуле даводзіцца патрэба захаваць вобласьці й немэтазгоднасьць тварыць нацыянальныя рэспублікі, якія, калі й твораццa, то вылучна дзеля *тактычных* меркаваньняў. „Спрашивается, зачем эта игра в советские республики?.. Ведь для нас ясно, что Советская власть ставит своей задачей... не создание национальной обособленности в рамках маленьких национальных государств, а снесение всяких национальных рогаток.. *Провозглашение Советской республики Белоруссии* не только не служило бы интересам борьбы с националистическими тенденциями мелкой буржуазии, но какраз развивало бы простор этим тенденциям. А это *не в интересе социалистической революции*. То, что мы признаем *допустимым* в одном месте в силу *тактических соображений, не должно быть перенесено в другие места*, где таковых практически соображений нет и быть не может"[56].

У той самы дзень, 21.12.1918 г., у Маскве адкрываецца канфэрэнцыя Беларускіх сэкцыяў РКП(б), на якую прыслалі сваіх дэлегатаў 6 сэкцыяў – Маскоўская, Петраградзкая, Саратаўская, Тамбоўская, Менская й Невельская. Канфэрэнцыя, якая працягвалася да 23.12.1918 г., выбірае ЦБ Беларускіх сэкцыяў РКП(б) – З. Жылуновіч, Ф. Балбека, А. Чарвякоў, І. Няцецкі, М. Драко-Дракан, Я. Дыла; пастанаўляе склікаць усебеларускі зьезд Беларускіх сэкцыяў РКП(б) у намеры заснаваць сваю асобную Беларускую Камуністычную Партыю (БКП) і самае галоўнае – ідучы за прыкладам толькі што праклямаваных Эстонскай (29.11.1918 г.), Летувіскай (16.12.1918 г.) і Латвійскай (17.12.1918 г.) ССР, *22.12.1918 г. прымае пастанову пра абвешчаньне БССР*. Пасьля канфэрэнцыі ЦБ Беларускіх сэкцыяў РКП(б) інфармуе Сталіна пра ейны прабег і прынятыя на ёй пастановы[57].

23.12.1918 г., г.зн. на другі дзень па прыняцьці канфэрэнцыяй Беларускіх сэкцыяў РКП(б) пастановы пра абвешчаньне БССР, ЦВК РСФСР (за подпісам Я. Сьвярдлова) прымае пастанову пра „абласныя аб'яднаньні". Згодна з гэтай пастановаю, на хадайніцтва Паўночна-Заходняга абласнога камітэту РКП(б) і Аблвыкамзаху, падтрыманых Народным Камісарыятам нутраных спраў РСФСР, *Заходняя камуна як тэрытарыяльна-адміністрацыйная адзінка РСФСР зацьвярджаецца й надалей вобласьцю* ў складзе Смаленскай, Магілёўскай, Віцебскай, Менскай і Гарадзенскай губэрняў (частка Віленскай і Ковенская губэрні ў сувязі із паўстаньнем Летувіскай ССР зь яе выключаюцца)[58].

Толькі 24.12.1918 г. у беларускім пытаньні прымаецца якаясь пастанова ЦК РКП(б). Дагэтуль яна не апублікаваная, і мы ня ведаем дзеля якіх мэтаў была прынятая. Пастанова ЦК прадухіліла канфлікт і разрыў паміж Беларускімі сэкцыямі РКП(б) і маскоўскім бальшавіцкім цэнтрам ды сталася паваротнай у справе зрэалізаваньня абвешчаньня БССР.

25.12.1918 г. Сталін запрасіў да сябе на нараду кіраўнікоў Белнацкому й прапанаваў ім вылучыць кандыдатаў ува ўрад БССР і на старшыню ўраду. У Белнацкоме зараз-жа склікаецца надзвычайнае паседжаньне супрацоўнікаў Белнацкому, ЦБ Беларускіх сэкцыяў РКП(б) і камітэту маскоўскай сэкцыі[59]. У тым-жа дні Сталін выклікае „к аппарату для разговора по очень важному вопросу" А. Мясьнікова й паведамляе яму, што „*ЦК партии* по многим соображениям, о которых теперь говорить не приходится, *согласился с белорусскими товарищами на образование Белорусского советского правительства*[60]... Очевидно, придется на несколько дней отложить вашу областную конференцию. Все это абсолютно необходимо для того, чтобы в будущем избежать возможных недоразумений. Говорю все это по поручению ЦК партии"[61]. Сказанае ён паясьніў, што ў сутнасьці „Необходимо произвести *только некоторые изменения конструкции Облискомзапа*"[62]. Таму для выразьненьня „вопросов, имеющих громадное практическое значение", А. Мясьнікову прапанавана неадкладна выехаць у Маскву[63].

27.12.1918 г. Сталін тэлеграфаваў у Менск прадстаўніку СНК РСФСР: „Сегодня я договорился с Мясниковым и Калмановичем. С белорусами тоже. Вопрос не вызовет на конференции никаких трений, ибо *конференция будет иметь дело с решением ЦК партии*... Все вопросы *перестройки Облискомзапа уже решены*"[64].

6-ая Паўночна-Заходняя абласная канфэрэнцыя РКП(б), на каторую Беларускія сэкцыі РКП(б) дэлегавалі З. Жылуновіча, Я. Лагуна, П. Клыша й В. Ханіна[65], была перанесеная з 27 на 30-ае сьнежаня. Парадак дня канфэрэнцыі застаўся той самы, што быў прыняты 2.12.1918 г.

Асобнага пытаньня пра абвешчаньне БССР на парадку дня ня было. Адно, на дырэктыву ЦК РКП(б), у даклад А. Мясьнікова па пытаньню „Бягучы момант" уставілены пункт „Беларуская Савецкая рэспубліка"[66]. 30.12.1918 г. *канфэрэнцыя прымае агульную рэзалюцыю пра абвешчаньне БССР* (дакладней: ССРБ – Савецкай Сацыялістычнай Рэспублікі Беларусі) із цэнтрам у Менску. На прапазыцыю адумыслоная камісіі, выбранай канфэрэнцыяй, прымаецца асобная пастанова ў справе тэрыторыі БССР, куды ўлучаюцца Менская, Магілёўская й Гарадзенская губэрні цалкам, Віцебская бяз частак Дзьвінскага, Рэжыцкага й Люцынскага паветаў, Смаленская бяз Гжацкага, Сычаўскага, Вяземскага й Юхнаўскага паветаў, а таксама Вялейскі й часткі Ашмянскага й Сьвяцянскага паветаў Віленскай губ., частка Нова-Аляксандраўскага пав. Ковенскай губ., Аўгустоўскі пав. Сувалкаўскай губ., Сураскі, Мглінскі, Старадубскі й Навазыбкаўскі паветы Чарнігаўскай губ.[67]

Канфэрэнцыя „дала отпор" прадстаўнікам Беларускіх сэкцыяў РКП(б), „пробававшим протянуть постановление о создании *независимой* компартии Белоруссии"[68]. 31.12.1918 г. яна пастанавілаператварыць Паўночна-Заходнюю абласную арганізацыю РКП(б) у Камуністычную партыю (бальшавікоў) Беларусі (КП(б)Б), але як „*составную* и *неотъемлемую* часть РКП(б)", якая "и впредь всецело будет руководствоваться директивами ЦК РКП(б), считая его своим высшим партийным органом"[69].

Наўсуперак прадбачаньням Сталіна, пастановы Смаленскай канфэрэнцыі (яна пераназвалася ў 1-шы зьезд КП(б)Б) ня ўсунулі ўсіх супярэчнасьцяў і ня спынілі далейшага змаганьня паміж Беларускімі сэкцыямі РКП(б), з аднаго боку, і ЦБ КП(б)Б і ЦК РКП(б), з другога.

Змаганьне разгараецца на самой канфэрэнцыі, асабліва ў часе выбараў ЦБ КП(б)Б, а яшчэ болей як толькі канфэрэнцыя закончылася, і ЦБ КП(б)Б, разам із прадстаўнікамі ЦБ Беларускіх сэкцыяў РКП(б), прыступілі да фармаваньня Ураду БССР на аснове г.зв. *„Умоваў утварэньня БССР", выстаўленых 27.12.1918 г. ад ЦК РКП(б)* і *СНК РСФСР*[70]. Не зважаючы на тое, што „Умовы" гэтыя й так робяць Урад БССР не самастойным (п.6 „Умоваў" пакідае бяз зьменаў правы ЦБ партыі й наркаматаў ураду такім-ж, як былі правы Абласнога камітэту партыі й аддзелаў Аблвыкамзаху – г.зн. поўнасьцю ўзалежняе цэлы ўрад і кожны ягоны наркамат ад ЦБ КП(б)Б, а праз яго й ад ЦК РКП(б), – у Смаленску „Умовы" парушаюцца на яшчэ большую некарысьць ураду. Найперш старшыня ўраду З. Жылуновіч ня выбраны адначасна старшынёю ЦБ КП(б)Б, як таго патрабуе п.5 „Умоваў" (ім стаўся А. Мясьнікоў). На аснове п.1 „Умоваў", З. Жылуновіч дамагаецца для Беларускіх сэкцыяў РКП(б) 10 месцаў ува ўрадзе із усіх 16, а яму даюць 7 із 17 (10 месцаў аддаецца групе Заходняй камуны):

ад Беларускіх сэкцыяў РКП(б) –
1) З. Жылуновіч – старшыня ўраду,
2) У. Фальскі – нарком замежных спраў,
3) А. Чарвякоў – нарком асьветы,
4) З. Чарнушэвіч – нарком сацыяльнага забясьпечаньня,
5) Я. Дыла – нарком працы,
6) А. Квачанюк – нарком юстыцыі,
7) І. Пузыроў – нарком аховы здароўя;

ад групы Заходняй камуны –
8) А. Мясьнікоў – нарком вайсковых справаў,
9) Р. Пікель – нарком саўнаргасу,
10) І. Рэйнгольд – нарком фінансаў,
11) М. Калмановіч – нарком харчаваньня,
12) А. Андрэяў – нарком земляробства,
13) С. Іваноў – нарком нутраных справаў,
14) К. Розэнталь – нарком пошты й тэлеграфу,
15) І. Савіцкі – нарком шляхоў зносінаў,
16) С. Бэрсан – нарком дзяржаўнага кантролю,
17) Ф. Шантыр – нарком нацыянальных справаў (ён – беларускі нацыянал-камуністы, які стаяў на пазіцыях Беларускіх сэкцыяў РКП(б)[71].

(7.1.1918 г. ува ўрад уводзяцца яшчэ 2 асобы ад групы Заходняй камуны –
18) Г. Найдзёнкаў – старшыня Калегіі ў справах палонных і ўцекачоў і
19) В. Яркін – старшыня ЧК[72].)

Такім чынам, Урад БССР камплектуецца із 7 (з Ф. Шантырам – із 8) прадстаўнікоў ад Беларускіх сэкцыяў РКП(б) – *ініцыятараў абвешчаньня БССР*, і 12(11) ад групы Заходняй камуны – фактычна *праціўнікаў БССР*. У сувязі з гэтым група З. Жылуновіча ставіць пытаньне пра зьліцьцё ЦБ КП(б)Б і ЦБ Беларускіх сэкцыяў РКП(б) у вадзін партыйны цэнтар на парытэтных пачатках[73], бо ў ЦБ КП(б)Б ад Беларускіх сэкцыяў РКП(б) на канфэрэнцыі было выбрана ўсяго 2 прадстаўнікоў (З. Жылуновіч і Я. Лагун[74]) на ўсіх 15 сяброў, прычым, і ў самім урадзе на аднаго З. Жылуновіча ад праціўнага боку іх 6[75]. Калі-ж не магла дамагчыся й гэтага, З. Жылу-

новіч заявіў, што ён ня будзе падпарадкавацца ЦБ КП(б)Б[76].

Каб разьвязаць канфлікт, у той-жа дзень, 1.1.1919 г., А. Мясьнікоў тэлеграфуе ў Маскву із скаргаю на супраціў З. Жылуновіча й ягонае групы, зазначаючы, што З. Жылуновіч не згаджаецца ўключыць у склад ураду яго (Мясьнікова), Калмановіча й Пікеля ды адмаўляецца публікаваць маніфэст ураду пра абвешчаньне БССР[77]. Адказ із Масквы рашуча падтрымаў групу Заходняй камуны: "Предложение Жилуновича о невключении трех членов нахожу дезорганизаторским и Никаких особых решений группы Жилуновича не может быть. Список членов, всего 17, является окончательным. Я требую от Жилуновича, его группы категорического ответа на вопрос, подчиняется ли он беспрекословно решению ЦК партии. Жду срочного ответа. По поручению ЦК партии. Сталин"[78].

З. Жылуновіч падпарадкаваўся. Маніфэст із спазьненьнем быў падпісаны (у пасьпеху толькі 5 сябрамі ўраду із 17 – Жылуновічам, Мясьніковым, Івановым, Чарвяковым і Рэйнгольдам), уначы з 1-га на 2-ое студзеня 1919 г. апублікаваны[79]. 2.1.1919 г. на пленуме Аблвыкамзаху была прынятая пастанова пра ліквідацыю Заходняй камуны.

5.1.1919 г. Урад БССР пераехаў із Смаленску ў Менск.

Так, *бяз удзелу самога беларускага народу*, на абласной партыйнай канфэрэнцыі, *паводля дырэктывы ЦК РКП(б) з Масквы* й нат "несмотря на полное несочувствие делегатов"[80] гэтай канфэрэнцыі, *была праклямаваная БССР.*

(Працяг будзе)

---

[52]) В. Круталевіч. Абвяшчэнне рэспублікі – Полымя, 1968 г., №9, б.178.
[53]) Жылуновіч, бб.81–82.
[54]) Круталевіч, там-жа, б.174.
[55]) Там-жа, бб.178–179.
[56]) Там-жа, б.179.
[57]) Турук, б.44; Жылуновіч, бб.85–92; Круталевіч, там-жа, бб.180–181.
[58]) Круталевіч, там-жа, бб.173–175.
[59]) Там-жа, бб.181–182, 188.
[60]) Там-жа, б.180.
[61]) Там-жа, б.181.
[62]) Там-жа, б.197.
[63]) Там-жа, б.181.
[64]) Там-жа, б.182.
[65]) БелСЭ, т.2, б.260.
[66]) Круталевіч, там-жа, б.183.
[67]) Документы по истории советско-польских отношений, т.2, Москва, 1964 г., б.446.
[68]) Оброзование СССР. Сборник документов, 1917–1924, Москва-Ленинград, 1949, б.454.
[69]) Очерки истории Коммунистической партии Белоруссии, Институт истории при ЦК КПБ, ч.1, Минск, 1961, б.348.
[70]) Ф. Новікава. Перамога савецкай улады на Беларусі і ўтварэньне БССР – час. „Камуніст Беларусі", Мінск, 1958 г., №4, бб.36–37.
[71]) Турук, б.45; БелСЭ, т.11, 1974 г., б.208.
[72]) БелСЭ, там-жа.
[73]) Круталевіч, там-жа, б.189; Круталевіч. На імя Леніна, б.103; Очерки..., б.350.
[74]) БелСЭ, т.2, б.260.
[75]) Мясьнікоў, Пікель, Рэйнгольд, Іваноў, Калмановіч, Андрэяў (а ад 7.1.1919 г. – яшчэ Найдзёнкаў і Яркін) – БелСЭ, т.11, б.145.
[76]) Круталевіч. Абвяшчэнне рэспублікі, б.189.
[77]) Там-жа; Круталевіч. На імя Леніна, б.103.
[78]) Круталевіч. Абвяшчэнне рэспублікі, бб.189-190.
[79]) Там-жа, б.190.
[80]) Тая-ж тэлеграма А. Мясьнікова ў Маскву ад 1.1.1919 г. (Там-жа, б.184).

Трыццацілецьце Беларускай Эміграцыі ў З.Ш.А.

Сёньня прыпадаюць трыццатыя ўгодкі жыцьця беларускай палітычнай эміграцыі ў ЗША.

Мэтаю майго кароткага артыкулу – адзначыць трыццацілецьце жыцьця й працы беларускай эміграцыі на тэрыторыі ЗША, выказаць хоць важнейшыя нашыя асягненьні й недахопы арганізацыйна-грамадзкага й палітычнага жыцьця й нарэшце, падаць найбольш рацыянальны, на думку аўтара, праект працы на будучыню.

Нашыя асягненьні

Трыццацілетні пэрыяд жыцьця беларускай эміграцыі на чужыне, а сяньня ўжо амэрыканцаў беларускага паходжаньня, мае сваю багатую й цікавую гісторыю.

У адрозьненьне ад папярэдніх беларускіх эміграцыяў да ЗША аж да першай сусьветнай вайны 1914-га г., эміграцыя 1948-га г., маючая ў сваіх шэрагах вялікую колькасьць уласнай інтэлігэнцыі й нацыянальнасьведамае беларускае сялянства не пашла па сьлядох старое „заробкавае" эміграцыі, не ўключылася ні да расейскіх ні да польскіх арганізацыяў, а, наадварот, стварыла ўласныя свае рэлігійныя, грамадзка-гаспадарчыя й навуковыя цэнтры. Новая эміграцыя прывезла з сабою новыя вызваленьчыя ідэі супраць несвабоды, якою абдарыла ўвесь беларускі народ маскоўская камуністычная дыктатура.

Калі раней беларуская праблематыка на тэрыторыі ЗША блізу не існавала, то пазьней, дзякуючы безпасьрэднім кантактам беларусаў з амэрыканскім народам, дзякуючы нашай прэсе, асабліва англа-моўнай, дзякуючы працы нашых навукоўцаў – гэтая праблема зьмянілася на лепшае.

Ладжаньня Нацыянальных Сьвятаў 25-га Сакавіка, а з гэтай нагоды чытаньне малітваў у Кангрэсе ЗША, прывітаньняў і прамоваў сэнатараў і кангрэсмэнаў ёсьць вельмі паважным інфармацыйным сьродкам аб Беларусі.

Крызыс Беларускай Нацыянальнай Думкі

Пасьля даўжэйшага пэрыяду інтэнсыўнай грамадзка-палітычнай і культурнай працы, беларуская эміграцыя паступова пачынае губляць веру ў свае сілы й свае вартасьці. Многія ня годзяцца з дэмакратычнымі прынцыпамі, якія былі найлепшымі падвалінамі працы арганізацыі й жыцьця грамадзка-сацыяльных асацыяцыяў, але з свайго боку ня маюць нічога каб замяніць іх лепшымі ідэямі. Адыход, ізаляцыя й абыякавасьць вялікай часткі нашай інтэлігэнцыі ад грамадзкай працы зрабіла нэгатыўны ўплыў на ўсю нашую эміграцыю.

Усюды чуліся горкія словы праўды: „А дзе дзелася нашая інтэлігэнцыя, чаму яна нічога ня робіць?" Усе нашыя асягненьня гэта – праца толькі малое часткі нашае інтэлігэнцыі й блізу ўсіх сьведамых патрыётаў – эмігрантаў.

Мы ня можам і ня хочам цьвердзіць, што ўсё благое й шкоднае ёсьць добрым. Наадварот, мы павінны з самага пачатку сьмела сказаць, што ёсьць добрым і карысным, а што ёсьць благім. Толькі на грунце здаровай, умяркаванай крытыкі будуецца людзкі прагрэс. Гаворыцца: навука й разумная крытыка – адно.

Дзякуючы іррацыянальнай (у значэньні – шкоднай) працы нашых некаторых лідэраў, мы сяньня перажываем глыбокі арганізацыйна-грамадзкі крызыс, крызыс беларускай грамадзкай думкі. Ёсьць дзьве формы грамадзкага жыцьця: натуральная або арганічная й крытычная форма. Калі натуральная форма, пабудаваная на дэмакратычна-грамадзкіх асновах і дае найлепшыя для выкарыстаньня натуральна-творчыя сілы, то крытычная форма будуецца на антыдэмакратычных сілах, прагрэс грамадзкай працы стрымліваецца, а сябры арганізацыі ёсьць толькі англомерацыяй паасобных сяброў, адзінак.

Адзінства ў Рознасьці

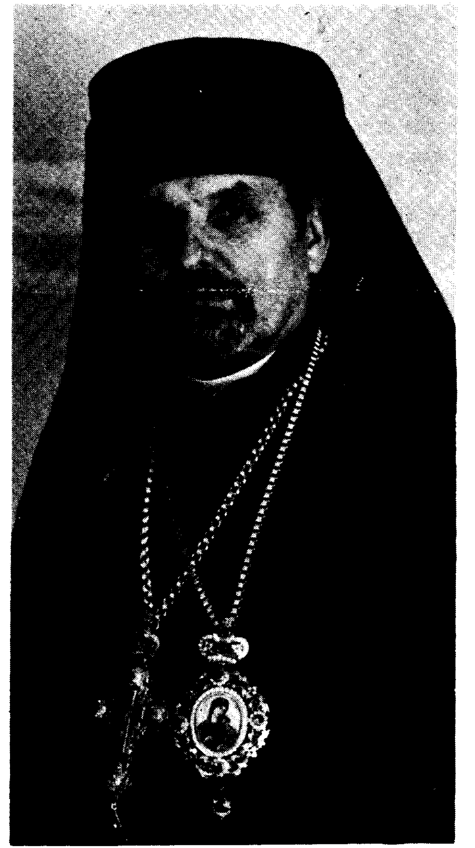
На першы пагляд „адзінства" і „рознасьць" гэта – два супярэчныя разуменьня. Бязумоўна, інтэрпрэтацыя „адзінства ў рознасьці" мае метафізычнае значэньне. У запраўднасьці, пры глыбейшым аналізе гэтых словаў яны й ня ёсьць абстракцыяй, а таму між імі ёсьць і пэўная рэальная сувязь, а менавіта: сацыялёгічная й палітычная. У палітыцы, таксама слова „рознасьць" ня ёсьць абстракцыяй;

працяг на 4-й бачыны

Дзесяцілецьце Хіратоніі Беларускіх Япіскапаў

Мітрапаліт Андрэй

Архіяпіскап Мікалай

Сёлета Беларуская Аўтакефальная Праваслаўная Царква ўрачыста абходзіць дзесяцігодзьдзе хіратоніі Мітрапаліта Андрэя й Архіяпіскапа Мікалая.

Хіратонія Уладыкі Андрэя адбылася 15-га лютага 1968-га году, а Уладыкі Мікалая 10-га сакавіка 1968-га году

У сувязі з тым, што Галава БАПЦ, Уладыка Сяргей, пражываў у Аўстраліі, хіратонія Архімандрыда М. Крыта й Архімандрыда М. Мацукевіча на Япіскапаў адбылася ў Аўстраліі.

На другім Саборы Беларускай Аўтакефальнай Праваслаўнай Царквы, які адбыўся 27–29-га травеня 1972-га г. ў Царкве Жыравіцкай Божай Маці ў Гайлэнд Парк, Ню Дж., З.Ш.А., Уладыка Архіяпіскап Андрэй быў выбраны й пастаўлены Мітрапалітам БАПЦ.

Згодна паведамленьня Кансысторыі БАПЦ ў нумары 49-м свайго часапісу за красавік 1978 г.: *ГОЛАС ЦАРКВЫ* Мэмарыялам з 3-га кастрычніка 1972-га г. аб пастаўленьні Мітрапаліта БАПЦ было даведзена да ведама Ўсяленскага Канстанцінопальскага Патрыярха Дымітрыеса.

Паміж Патрыярхіяй і Першаерархамі Праваслаўных Цэркваў і Мітраполіяй Беларускай Аўтакефальнай Праваслаўнай Царквы была наладжана духовая й інфармацыйная лучнасьць.

Вечарына ў Грэкаў

2-га чырвеня 1978 г. Грэцкі Рэспубліканскі Клюб у Ню Ерке ладзіў вечарыну й „коктэйл" у Мангатане з мэтай фінансавай і іншай дапамогі кандыдатам у кангрэс і сэнат, каторыя спрыяюць нацыянальным групам у Ню Ерку.

Былі запрошаныя й прысутнічалі: кангрэсмэн Рычард Грін з Ню Ерку, судзьдзя вышэйшага суду ў Мангатане, старшыні іншых рэспубліканскіх клюбаў у Ню Ерку, уключаючы Др. Р. Гарошка ад Беларусаў, Спня. Душнык ад Украінцаў, Сп. Гонг ад Кітайцаў, прадстаўнікі ад Японцаў і іншыя.

Вясельле ў Манчэстары

Царкоўны шлюб Сп. Джэфа Рагеля з Доннай Марыяй Нэвін.

У нядзелю, 29-га студзеня сёлета, у Беларускай Аўтакефальнай Праваслаўнай Царкве Жыровіцкае Божае Маці ў Манчэстары, адбыўся абрад шлюбу Сп. Джэфа Рагеля з Доннай Марыяй Нэвін.

Абрад шлюбу выканаў Прт. а. Янка Абабурка, Настаяцель БАПЦ ў Англіі. А гадзіне 10:30 раніцы, у Царкве Жыровіцкае Божае Маці, адбылася сьв. Літургія, па заканчэньні Якое й кароткага перапынку, быў выканаваны шлюб паводля абраду Беларускае Аўтакефальнае Праваслаўнае Царквы. Паколькі БАПЦ у Англіі ёсьць залегалізаваная, й праўным Рэістратарам зьяўляецца Прт. а. Янка Абабурка, шлюб выконваўся ў дзьвёх мовах: беларускай і ангельскай, паводля вымаганага права.

У Царкве прысутнічала вялікая колькасьць гасьцей ангельцаў, сяброў і сяброваk маладое пары, а таксама былых сяброў бацькі маладога, сьв. пам. Сяргея. Тут трэба зазначыць і ўспомніць, што пакойны Сяргей Рагель, за свайго жыцьця, прылажыў вельмі шмат працы, будуючы Царкву Жыровіцкае Божае Маці ў Манчэстары, і быў шчырым вернікам БАПЦ. Гэта-ж і сьведчыць, што сын ягоны Джэф, ня забыўся бацькавых перакананьняў, належаць і прытрымоўвацца культу сьв. Беларускае Аўтакефальнае Праваслаўнае Царквы.

У царкоўнай залі адбылося прыгожае прыняцьцё, на якім, таксама, прысутнічала вялікая колькасьць сяброў і сяброваk маладое пары, запрошаных гасьцей з Манчэстару и Брадфорду.

Уступныя й прывітальныя словы для маладое пары сьпярша сказала маці маладога, Альжбета, а пазьней на просьбу свата й хроснага бацькі Джэфа, Сп. Аўген Варэнік папрасіў Сп. Янку Калбасу, сакратара Рады БАПЦ, каб паясьніў прысутным ангельцам традыцыі беларускага вясельля. Пазьней, пры гутарцы з ангельскімі гасьцьмі, было вельмі міла пачуць прыгожыя заўвагі да нашага беларускага звычаю, а тыя, што бачылі царкоўны шлюб у пяршыню, былі зачараваныя прыгожасьцю й багацьцем нашых царкоўных традыцыяў, а таксама мілымі мэлёдыямі царкоўных напеваў. Тут, трэба пажадаць маладой пары – Джэфу й Доньне Марыі Рагель, шчасьлівага й радаснага жыцьця, удачаў у працы, ды прадаўжаць хрысьціянскае жыцьцё, шануючы сваіх бацькоў і веру праваслаўную.

– *Янка Крушына*

Генерал ФРАНЦІШАК КУШАЛЬ

– Партрэт Мастака Пётры Міранавіча

З нагоды 10-ці лецьця ад сьмерці Генерала Францішка Кушаля, выдатнага Змагара за свабоду свайго Нарду, сёлета 3-га чырвеня, была адслужана Біскупам Чэславам Сіповічам Божая Служба й Паніхіда ў Каталіцкай Царкве ў Джамэйцы.

Па аоедзе, ў памешчаньні Фундацыі імя Пётры Крэчэўскага, адбылася памінальная акадэмія, прысьвечаная вайсковай і навуковай працы Генерала Кушаля.

Галоўным дакладчыкам на акадэміі быў Др. Генерал Юзік Сажыц.

– *Вэтэран*

Нашыя Заданьні

Нашымі заданьнямі ё заданьні Народу нашага. Яны вынікаюць із стану, у якім ё Народ наш. Бацькаўшчына наша паняволена й падзелена. Палавіна яе пад назовам „Радзкае Соцыялістычнае Рэспублікі Беларускае" („Беларускае Савецкае Соцыялістычнае Рэспублікі" – БССР) ё найжусьнейшаю калёнію расійскаю, якой сьвет дагэтуль ня бачыў. Другое палавіны вялізарная бальшыня прылучана беспасярэдне да Маскоўшчыны, а меншымі часьцьмі яе падаравала Масква нашых суседзяў. Расійцы русыфікуюць народ наш і мову ягоную, заразам вывозяць з нашае Бацькаўшчыны Вялікаліцьвіноў (Беларусаў) і прывозяць да яе Расійцаў. Праз гэта мы ніколі, ня маем забывацца.

Затым нам канечне патрэбна праграма супрацьдзеяньня душэўнаму паняволеньню й русыфікацыі нашых людзёў на землях вялікалітоўскіх СССР, так і жмудзізацы, полёнізацы й украінізацы прылучаных да Жмудзі, Польшчы, Украіны, а таксама супрацьдзеяньне асыміляцы маладога пакаленьня нашае эміграцы.

Другое, сумленныя й прозорлівыя людзі вольнага й нявольнага сьвету падняліся, першае, запыніць пашырэньне камунізму, а, другое, вызваліць паняволеныя ёю народы. Мы маем быць дзейнымі сябрамі іхнымі.

Трэйцяе, нельга нам абысьціся без рупатлівае ўвагі да дачыненьняў нашых суседзяў да нас, ня толькі затым, што ў бальшыні іх ё часьці народу нашага, але й затым, што супольна дзеіць спарней, чымся паасобку.

Да менаваных спраў уходзе й заданьне аднавіць спульнае пашырэньне нацанальнага назову нашага „Літва" ў хорме „Вялікалітва", „Вялікаліцьвіны", што прычыніцца да супоўнага нацанальнага ўсьведамленьня нашых мас, як спабыцьцё яго (маскоўскаю забаронаю) было прычыніўшыся да згубы нацанальнага сьведам'я ў нашым народзе.

Мы зычылі-б мець у „Часе" гаспадарскі аддзел, каб захочаваць нашых людзёў да рамества й гандлю. Да гэтага яны маюць здольнасьць.

– *Др. Янка Станкевіч*

„Як я знайшоў Бога"

З апавяданьня амэрыканскага ваеннага лётчыка.

Пераглядаючы, нядаўна, сьвежыя амэрыканскія газэты, я наткнуўся на адзін нязвычайны артыкул, які выклікаў ·маё зацікаўленьне сваім вынятковым зьместам. У наш сумны час , калі ў гэтак званым „вольным сьвеце", дзе людзі бяз страху прасьледу могуць вызнаваць сваю рэлігію, і, не баючыся наведваць Божыя Храмы, заўважваецца вялікае паслабленьне веры й вялікі расьцьвет розных ізуверскіх сэктаў, да сатаністаў уключна, дык такое апавяданьне прачытаеш ня часта. А дзеля гэтага, ніжэй, я прыводжу скарочаныя вытрымкі з гэтай нязвычайнай гісторыі.

Ваенны лётчык старшы лейтэнант Робэрт Робесон, знаходзячыся на месцы ваенных дзеяньняў у Ветнаме, быў прызначаны да эскадрылі верталётаў на эвакуацыі раненых і забітых салдатаў з поля бітвы. 13га верасьня 1969 году ён атрымаў небясьпечнае заданьне, ляцець на перадавую лінію, дзе, прыціснутая агнём праціўніка, залегла амэрыканская стралецкая лінія, і падабраць раненых. „У часе лёту я, адразу прадчуваў, што ў маім жыцьці павінна здарыцца нешта вельмі важнае", успамінаў старшы лейтэнант Робесон, „і я пачаў маліцца, чаго раней ніколі не рабіў". Праз 20 мінут памочнік пілёта Джон Балл павярнуў верталёт на места пасадкі й адразу выклікаў на сябе сільны агонь чырвоных. Але, амэрыканцам удалося шчасьліва прызяміцца, і, забраўшы раненых, верталёт пачаў шыбка падымацца ўверх. Як толькі ён аддзяліўся ад вяршкоў дрэў, перакрэсны агонь узнавіўся з новай сілай. „Пулі стукаліся па броні верталёта й ствараласяя несамавітае ўражаньне, што мы знаходзімся ў мэталічнай бочцы, якую нехта з вонку б'е з усіх сіл цяжкім молатам". Адна пуля трафіла ў мотар і ён пачаў задыхацца. Наступны ўдар пашкодзіў сыстэму кіраваньня й выбіў з рук Балла кантрольную ручку. „Верталёт пачаў стрымглаў падаць уніз, і, здавалася, нам ужо няма ратунку! У гэты момант я зразумеў, што толькі ўсёмагутны Бог можа выбавіць нас, і пачаў горача маліцца, паўтараючы толькі тры словы: „Госпадзі спасі нас!!!" І сталася цуда: мне ўдалося выраўняць верталёт у двух-трох футах ад вяршкоў дрэў. І ня гледзячы на тое, што шчыт кіраваньня пакрыўся чырвонымі сыгналамі небясьпекі, апанаваў мяне поўны супакой. Мне здавалася, што голас з вышыняў гаворыць мне: „Ня бойся, ты астанешся жывым і непашкоджаным!".

Як толькі верталёт прызяміўся, уся зьмена мэханікаў аэрадрома кінулася яго аглядаць, і ўсе астаўбянелі ад зьдзейсьненага цуду: у баках верталёта ня было ні каплі гаручага, ані алівы; сыстэма кіраваньня распалася на часткі, калі толькі мяханік палажыў руку на ручку кіраваньня, і пяцьцю пулямі матор быў прыведзяны ў поўную нягоднасьць.

Пасьля свайго цудоўнага выбаўленьня ваенны лётчык Робесон, па свайму уласнаму прызнаньню, не старяўся аб пераводзе ў тыл, на бясьпечнае месца, а выканаў каля тысячы небясьпечных баявых палётаў, у часе якіх ён выратаваў 2553 раненых жаўнераў. „Пасьля майго цудоўнага выбаўленьня 13 верасьня, мужнасьць ніколі не пакідала мяне, і я не адчуваў страху нават у самыя небясьпечныя мінуты, так як я ведаў, што Госпад быў заўсёды са мною", так закончыў сваё апавяданьне, ужо атрымаўшы чын капітана, ваенны лётчык Робэрт Робесон.

– *Пав. Пагнуцці*